



Skolforskningspodden avsnitt 33: Att stödja språkutvecklingen hos flerspråkiga barn

INFORÖST 1 [00:00:03]: Välkommen till Skolforskningspodden. I dagens avsnitt tar vi avstamp i forskningssammanställningen *Språkutveckling och social inkludering – att stödja barn med ett annat modersmål än svenska i förskola och förskoleklass*. Vi diskuterar flerspråkiga och flerkulturella principer och går på djupet i dialogisk läsning. Vi pratar också om att använda forskning i kompetensutveckling, och om betydelsen av att hela organisationen är med på tåget när man arbetar med denna typ av insatser. Dagens gäster är Eva Siljehag, Camilla Suarez och Rasmus Riad. Programledare är Anna Hedman.

INFORÖST 2: [00:00:47]: Praktik nära skolforskning, vad är det?

INFORÖST 3: [00:00:50]: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?

INFORÖST 4: [00:00:55]: Undervisning på vetenskaplig grund – hur gör vi?

ANNA: [00:00:59]: Hej och välkomna till Skolforskningspodden, där vi ska prata om språkutveckling och social inkludering. Vi på Skolforskningsinstitutet lanserade nyligen en rapport i serien Sammanfattar och kommenterar, där vi tillgängliggör resultat från internationella systematiska översikter som kan vara till nytta för lärare och förskollärare i Sverige. Den här rapporten handlar om arbetssätt och insatser som kan stödja utvecklingen av svenska språket hos barn med ett annat modersmål än majoritetsspråket, i vårt fall då svenska. Vi har med oss tre gäster som ska diskutera utifrån innehållet i rapporten. Eva Siljehag, Camilla Suarez och Rasmus Riad. Välkomna. Ni kan väl börja med att berätta vilka ni är?
Eva.

EVA: [00:01:48]: Ja, hej. Jag är då universitetslektor på Stockholms universitet, den specialpedagogiska institutionen. Och i den här rapporten har jag fungerat som extern forskare. Det var väldigt, väldigt roligt och lärorikt. Och sedan är jag forskningsledare för ett projekt där vi har en språkintervention och en lekintervention just med tanke på den sociala inkluderingen här. Men här är det språkinterventionen som vi har mest erfarenhet av, dialogic book reading eller dialogic reading.

ANNA: [00:02:22]: Och Camilla, du har ju också varit involverad i arbetet med den här rapporten.

CAMILLA: [00:02:27]: Ja. Det stämmer. Jag jobbar som specialpedagog och pedagogisk handledare ut mot flera förskolor i Tellusbarn, och jag har ju fått möjlighet att läsa den här rapporten inför att den gavs ut. Och jag har ju också varit med i det forskningsprojekt som Eva just berättade om, där vi

har jobbat med dialogisk bokläsning i förskolan. Så det här blir jättespännande.

ANNA: [00:02:52]: Och sist men inte minst, välkommen Rasmus. Vill du också presentera dig?

RASMUS: [00:02:57]: Jag heter Rasmus Riad och jag är doktorand på Stockholms universitet på specialpedagogiska institutionen. Jag blev inbjuden här för några av de studier jag gjort är citerade i rapporten. Så jag tänkte att vi skulle prata mer om studierna och vad de kan tänkas bidra med.

ANNA: [00:03:15]: Ni är alla varmt välkomna. Då ska vi se. I den här rapporten har vi då sammanfattat resultat från sju forskningsöversikter som tillsammans ger en kartläggande bild av språkutvecklande arbetssätt i förskola och förskoleklass. Och i den här rapporten då så presenteras resultaten i fem tematiska avsnitt: flerspråkiga och flerkulturella principer, dialogiska principer, formella och informella lärosituationer, ordförråd, begynnande läs- och skrivförmågor och språkstörningar. Vi kommer inte hinna gå in på allt, men kommer att fördjupa oss i vissa delar. Får jag börja med att fråga dig, Eva, det här med flerspråkiga och flerkulturella principer och insatser. Har du lust att berätta lite om det?

EVA: [00:04:07]: Det som framgår och som är väldigt värdefullt att ta del av i den här rapporten, tycker jag, har varit de här kunskapssammanställningarna, så att vi har fått syn på de flerspråkiga principerna. Alltså att använda både verbalt språk och ickeverbalt språk, att använda estetiska uttrycksformer är ju vi är ganska bra på i skola och förskola, och vi kan bli ännu bättre på det. Och flerkulturella principer handlar framför allt om att bygga broar då, som vi skriver om i rapporten, mellan förskolans organisation och personal och familjer med olika kulturella bakgrunder. Att samarbeta i den här broövergången trycker vi ganska mycket på i rapporten. Bland annat innebär det ju att förskolans personal och alla som finns i en familj har olika maktbalanser. Det där är en utmanande och samtidigt väldigt spännande relationssamverkan som man jobbar mycket med inom förskolan. Det kan innebära att familjer kan känna att de litar väldigt mycket på förskolepersonalen. De tycker att förskolepersonalen är experter. Förskolepersonalen å sin sida kan också lyssna väldigt mycket till familjerna. Men som sagt, det här kulturella samarbetet, att få till det konkret. Och de mångkulturella principerna, de bygger på att vi lär oss att skapa kunskap om de här olika aspekterna. Det är också så att vi har det här begreppet interkulturellt perspektiv. Det innebär att vi trycker väldigt mycket på det här samarbetet mellan familj och förskolepersonal, få till det området. Det är lättare sagt än gjort, men det är väldigt utvecklande.

ANNA: [00:06:00]: Det är något exempel i den här rapporten, föräldrar kan nästan vara rädda för att föra fram en annan syn på barnuppfostran eller lärande, de tycker verkligen att förskollärarna är de som är experter. Att man är lite rädd för att ifrågasätta det. Men Camilla, får jag fråga dig? Du som jobbar med detta, den här ömsesidiga respekten. Hur kan den framkomma?

CAMILLA: [00:06:25]: Jag tänker att den är jätteviktig, samarbetet och dialogen mellan förskola och vårdnadshavare, och upplever att det är någonting som

förskolan måste jobba på. De förskolorna jag är, vi har ju många förskolor som ligger i socioekonomiskt utsatta områden och det jag hör är ju att det kan vara svårt att få föräldrarna att delta i det som sker och få till samtal. Så det är ju liksom dels att hitta forum för hur man kan träffas, mötas, och sedan så tycker jag också det här som står i rapporten, att man behöver ha en dialog om barns språkutveckling, och den ser jag också kan vara utmanande. För att det kan vara som du säger att man har olika syn på det som pedagog, att man tycker en sak, och föräldrar tycker någonting annat. Det är inget som säger att så här är det eller att det finns något rätt eller fel, utan här behöver ju bådas perspektiv, man behöver hjälpas åt tillsammans. Så jag tycker att den här rapporten lyfter på flera viktiga bitar som vi kan känna igen oss i och som vi behöver jobba vidare med som är viktiga.

RASMUS: [00:07:32]: Jag kan bara understryka att det finns någon slags dilemmaaspekt kopplad till just hur det värderas och vem som värderar maktbalans och positioner i både skol- och förskolemiljö. Låt säga att ett barn ritar kanske en vårdnadshavare uppfattar det som positivt för att den inte gjort det tidigare, men om motiven är något som inte är så bra så kanske det blir ett önskemål från förskolan att rikta det åt ett annat håll. Till exempel bara hur en sådan maktbalans kan te sig i praktiken.

EVA: [00:08:02]: Jo, jag tänkte bara säga att det är väldigt viktigt också att ledningen engagerar sig i den här delen som Camilla tar upp. Att stötta personalen, att skapa resurser för att vårdnadshavare och familjerna ska bjudas in och förskollärare och annan förskolepersonal ska förstå vad det här samarbetet betyder för varje barns språkutveckling. Vi pratade mycket om det när vi gjorde rapporten också. Förskolan behöver verkligen ledningens support till det här i form av konkreta resurser så att man inte lägger alltihopa i knät på personalen.

ANNA: [00:08:39]: En sådan här flerspråkig princip som tas upp i den här rapporten är ju transspråkande. Eva, har du lust att berätta, vad handlar transspråkande om?

EVA: [00:08:52]: Ja, det är ett roligt begrepp tycker jag. Jag tror att det uppstod på 60-talet i Wales, där man hade flerspråkiga barn som skulle lära sig engelska och där man upptäckte att det fungerar alldeles utmärkt att prata på flera språk samtidigt, att transspråka på flera olika sätt i flera olika sammanhang. Man såg det i praktiken utifrån den bakgrunden man hade då innan, att man gärna lärde sig ett språk i taget och att man skulle gärna lära sig sitt modersmål först. Och sedan skulle man gå vidare i den här trappstegsliknande utvecklingen. Men här är en familj som kan bestå av både fyra och fem olika språk transspråkar i vardagen. Det kan betyda att man har två olika språk i samma mening. Man kan använda både andra språk och olika typer av bilder, olika typer av gester, som vi var inne på förut, estetiska uttrycksformer, på ett sådant här transspråkande sätt. Så det livar verkligen upp det här samarbetet mellan kultur och språk.

RASMUS: [00:09:55]: Jag tänker att det blir någon slags medveten handling, som för ett effektivt transspråkande så är det något som lärarna måste tänka på eller

pedagogerna måste planera för. Den är ju också citerad i rapporten, studien där de upptäckte att det gemensamma språket på förskolan och vissa ställen har blivit engelska i stället för svenska. Det går att se det som ett tecken på många saker, men framför allt så ställer det ju också pedagoger i någon slags dilemmasituation där, ska jag göra någonting åt det här? Måste jag aktivt gå in och begränsa vilket språk de får prata eller inte? Eller ska jag se det som positivt att de hittar ett gemensamt språk? Så det ställer ju många frågor också. Kanske inte bara till pedagogen själv utan till hela verksamheten.

EVA: [00:10:36]: Jag skulle vilja komma tillbaka igen då till de här flerkulturella principerna som jag tror man kan läsa om igen, igen och igen i rapporten, för att borra i det vad det kan innebära med den här samverkan som jag var inne på. Att förskolepersonalens konkreta situation, alltså tambursituationen till exempel, när vi möter alla föräldrar morgon och kväll. Vi har stora möjligheter att jobba med den här samverkan och de här flerkulturella principerna, som man också skriver i rapporten är en nyckel för språkutvecklingen och för barnens identitetsutveckling. Den tror jag väldigt mycket på, att det finns mycket kvar där att göra.

INFORÖST 4: [00:11:23]: Du lyssnar på Skolforskningspodden, där undervisning och forskning möts.

ANNA [00:11:25]: Ett annat tematiskt avsnitt, eller övergripande arbetssätt som det också kallas, är dialogiska principer. En del där är dialogisk läsning som ju du har forskat på, Rasmus. Har du lust att berätta lite om din forskning och vad dialogisk läsning är?

RASMUS: [00:11:49]: Ja, det vi har tittat på då, och om vi utgår bara ifrån själva begreppet dialogisk läsning, så finns ju det redan etablerat, alltså som att använda texten för att ha någon slags konversation, och det kan ju ske mellan vuxna också. Men den här dialogisk läsning som vi pratar om är ju den som handlar helt enkelt om bokläsning för barn, där dialogen blir ett medium för språkutveckling helt enkelt, lite kortfattat. Och det vi i min studie tittat på då är dels hur möjligheterna ser ut för pedagoger i svensk förskola att anamma och ta till sig just den här metoden av bokläsning, det vill säga finns det några saker som är svårt med det till exempel eller något som inte passar sig rent kulturellt till exempel? Men framför allt det vi har tittat på är själva språkutvecklingen då hos barnen, när de har deltagit i den här typen av bokläsning. Sedan har vi parallellt tittat på barnens välmående i relation till att delta i en intervention- och bokläsningsstudie.

ANNA: [00:12:45]: Får jag fråga dig Camilla, ni jobbar också mycket med dialogisk läsning. Hur planerar man inför det här? Man ska läsa samma bok flera gånger och få barnen involverade. Hur lägger man upp arbetet inför den här läsningen?

CAMILLA: [00:12:59]: Precis, det är ju en planerad undervisningsaktivitet och det innebär ju att den behöver förberedas för att bli så bra som möjligt. Så att den här förberedelsen handlar om att dels välja en lämplig bok. Det ska ju vara en bilderbok och den boken ska ju vara intressant för barnen. Det ska finnas

saker att prata om som kan främja samtalet och dialogen. Sedan handlar det också om att förbereda boken med frågor som kan uppmuntra till samtal och dialog, men också välja ut ord som barnen skulle kunna ha möjlighet att lära sig utifrån boken, som de kanske inte hade kunnat möta annars. Sedan handlar det om plats, tidpunkt, grupsammansättning. Behöver jag någon rekvisita? Så det är en hel del förberedelser som ska till för att man ska kunna fokusera på att det blir språkutvecklande på den här stunden.

EVA: [00:13:58]: Vi kan väl lägga till där också att den här rapporten tydliggör att förskolepersonal behöver utbildning i den här typen av metod. Och utbildningen här innebär då att man får plats att studera, som sagt var, hur metoden har kommit till och vad den syftar till och varför man jobbar med det här. Och att man får tid för det och att man får coaching ur förskolans organisation och ledningspositioner här så är det en väsentlig aspekt.

ANNA: [00:14:29]: Och hur skiljer sig dialogisk bokläsning då från vanlig läsning?

RASMUS: [00:14:33]: Det som Eva var inne på då, så det är ju en metod som har relativt mycket struktur, eller vad man ska säga. Det finns de här praktikerna som Camilla var inne på, de här teknikerna som läraren ska använda under bokläsningen, som helt enkelt styr hur det är tänkt att läraren ska interagera och agera när den läser boken. Det som är fördelen med att använda den här mer skriptade varianten då, som dialogic book reading innebär då att det är mer tydligt med teknikerna när och vad som ska göras, det är ju att det blir jämförbar kvalitet. Alla gör samma på något vis. Det blir mindre beroende av den individuella lärarens skicklighet och kompetens.

CAMILLA: [00:15:11]: En annan skillnad som har ett stort värde, och det är det här som du tar upp Rasmus, att det är systematiskt. Att det blir någonting som sker regelbundet och med en grupp som man kanske följer. Och det gör ju också att du som pedagog kan följa en progression som du kanske inte skulle kunna göra annars. Pedagogen lär känna barnen, de hinner uppfatta utifrån barnens respons, om de har tagit till sig av boken, eller om de förstår boken på ett djupare plan, eller de kan höra om barnen börjar använda orden eller prata, det är mer utökade meningar från första gången man läste. Och det har ett värde, och det tycker jag inte är vanligt att läsa på det här sättet i förskolan. Men det är det som gör att det blir högre kvalitet och skillnad.

ANNA: [00:16:04]: När man sitter och läser de här böckerna med barnen, vad är ett bra format? Ska man sitta och läsa, att förskolläraren eller barnskötaren sitter med ett barn eller gör man det i helklass eller helgrupp? Kan man se några sådana tendenser, vad som är mest fördelaktigt?

RASMUS: [00:16:21]: Det går att svara på ett generellt plan först. Metoden utvecklades som en paraktivitet mellan förälder och barn. Sedan har det gjorts många studier som har tittat på gruppinteraktioner. Det optimala, om vi tänker språkutvecklingsmässigt, är att kunna anpassa en till en. Att kunna ge så mycket uppmärksamhet, stöd och stöttning i språkutvecklingen för att

skapa den här konversationen. Det är så klart önskvärt, men kanske inte helt och hållet möjligt i en förskolemiljö. Där finns det också då, omsättningen i förskola blir helt enkelt i en liten grupp. Men det finns väldigt många fördelar av att använda gruppen som medium för att lära sig språk också eftersom, som Camilla var inne på, det går ju att använda de andra barnens kompetenser, inte bara språkliga som i andra språk, utan också att de kanske kan besvara en fråga. Det går ju för läraren till exempel att använda det. Om inte du kan svara kan du fråga din kompis som sitter bredvid till exempel. Så det som är viktigt, tänker jag, om vi ser till själva språkutbytet och gruppstorleken så helt enkelt verkar de allra flesta studier verkar ha en gruppstorlek som ligger någonstans mellan tre och toppar någonstans vid fem, sex barn. Och det handlar helt enkelt om att alla barnens uppmärksamhet ska orka en hel bok igenom. Att det ska gå att läsa och det ska gå att ge språklig stimulans för alla barn i gruppen.

ANNA: [00:17:42]: Det här fick mig att tänka på, i den här rapporten står det att formella lärosituationer verkar vara särskilt fördelaktiga för språkutvecklingen för barn med ett annat modersmål än svenska. Och det framkommer också inte bara i den här rapporten att transspråkande är positivt för barns utveckling av både modersmålet och majoritetsspråket. Och då funderar jag, i sådan här dialogisk läsning, kan man på en svensk förskola, kan man liksom ha dialogisk läsning med en bok på svenska och sköta den här dialogen på ett annat språk, alltså på barnens modersmål? Kan man kombinera de där helt enkelt?

CAMILLA: [00:18:23]: Jo, men absolut. I de läsgrupper vi har haft så har vi ju... Vi har haft barn som kanske är nyanlända eller barn som inte har ännu utvecklat sig så mycket i sitt svenska språk. Men eftersom man har kamrater så har vi också kunnat ibland planera för att man kan nyttja kamraterna som en kompetens. Om det är så att en kompis talar arabiska, säger vi, så kan man som pedagog uppmuntra den kompisen att kanske översätta eller förklara. Och också den språkliga kompetens som pedagogen har ska man använda. Självklart ska man använda alla medel man kan för att skapa förståelse för samtalet och möjlighet för barnen att vara delaktiga och då är det ju en resurs att ha en flerspråkig kompetens.

ANNA: [00:19:15]: I den här rapporten, vi tar ju också upp det här att en sådan här dialogisk princip är det här med att ge återkoppling till barnen, och det finns olika sätt att göra det. Det är ju bland annat omformulering och det är repetition och klargörande frågor och det här undrar jag lite hur man tänker kring det här i förskolorna, om det är formellt eller informellt, om det är något som man planerar för, eller hur arbetar man med den här typen av respons?

CAMILLA: [00:19:41]: Det gör man kanske mer eller mindre omedvetet, kanske mer eller mindre mycket, skulle jag vilja säga. Om jag kopplar igen till det här forskningsprojektet vi har varit med i, då vi har jobbat med vissa av de här dialogiska principerna som ingår är ju att du ska ge återkoppling och respons på barns svar, och uppmuntra till dialog. Det jag kan se är att när man har kompetensutveckling kring det, att man pratar om de här strategierna, och pedagogerna får öva sig i att använda dem så gör de ju det också i andra situationer under dagen på förskolan. Så jag tror att

man för att nyttja den här strategin ännu mer så behöver man reflektera över vad man gör i mötet med barnet. Det var lite intressant för våra språkombud, de fick analysera den här feedbacken som stod i rapporten utifrån olika språkinteraktioner. Och det är ju vissa av de här känner de igen och känner att det här gör vi jättemycket, men andra gör man inte. Och jag tror att det är jätteviktigt för det som jag tänker rapporten tog upp också är för att kunna nyttja de här informella lärandesituationerna så att de blir språkutvecklande, så behöver ju du som pedagog veta – hur kan jag liksom utveckla det som sker här och ge respons och svara så att det blir en språkutveckling. Det finns ju så många situationer som man kan ta tillvara på.

ANNA: [00:21:01]: Nu börjar vår tid gå mot sitt slut men jag skulle ändå vilja fråga, vad tycker ni den här typen av forskningssammanställningar, funkar det som verktyg för förskollärare och lärare och gör det liksom forskningen mer tillgänglig? Och också, finns det tid och möjligheter att ta till sig den här typen av rapporter?

EVA: [00:21:25]: Jag tänker det som specialpedagogerna, både Camilla och Birgitta som också har läst rapporten, de trycker på det här att vi behöver ha organisationens ledning med oss. Det är liksom A och O. Men det betyder inte att det är rektorn som ska beordra, nu ska ni jobba med det här. För det vet vi också från forskning, att det funkar inte. Utan vi måste få inspirationen och frågorna från fältets direkta behov. I det här sammanhanget är det då behovet att ha svenska språket. För det är det som ger lärare och förskollärare drivkraften när de ser att barnen lär sig. Jag behöver gå in till rektorn, tala om så här ser det ut. Kan vi få lite resurser till det här? För resurser, det finns det. Och så fort man vinner någon framgång i praktiken, alltså som lärare, då är det också en resurs. Det ser vi med resursteorier, att det funkar så. Då mobiliserar man upp den här kraften som gör att man hinner läsa det där, man vill läsa det där, den här kunskapsöversikten, för man får så mycket av det, för man ser att det funkar för ungarna. Och drivkraften ligger ju i det hos alla lärare, tror jag, och alla förskollärare, när man ser att just de där ungarna som man vill ska kunna, att det ska kunna hända någonting med. När det händer någonting där, då tar det fart.

RASMUS: [00:22:39]: Hur teoretiska principer eller rapporter och kunskap används, det blir ju alltid upp till själva gruppen och ledningen. Vilken struktur har vi för att tillföra och införa ny kunskap i verksamheten? För en del i forskningen som vi har gjort kring den här bokläsningen som har varit bidragande och som speglas i andra studier också, det är just att vi har haft hela organisationen har varit med på vagnen. Alla lärare har vetat om att det är det här vi gör. Rektorererna har varit involverade i att ta beslutet att det är det här som ska göras och tiden ska avsättas. Därmed har rektorerna också kunnat vara den garanten för att det faktiskt genomförs och sagt att det här ska prioriteras. Så är du intresserad av något som finns i en sådan rapport så blir det verkligen upp till verksamhetens struktur att ge möjligheter till att det sedan helt enkelt realiserar i verksamheten.

CAMILLA: [00:23:30]: Ja, vi ska ju utgå från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, men för att vi ska kunna göra det så måste ju den forskningen som görs bli



tillgänglig och liksom nå oss. Och där tänker jag, det är ju viktigt att det finns forum eller informationskanaler som vänder sig och riktar sig till förskolan och de som jobbar där. För det är ju inte så att man kanske uppsöker alltid forskning, om man inte har det intresset själv. Eller vet vad man ska leta eller liksom att det inte finns open access. Så det är en sak och sedan är det väl det här också att det ska ju vara lätt att förstå, för det är det inte alltid. Jag tycker att det finns forskningsammansättningar som är skrivna på ett sätt som ändå gör att det blir lätt att ta till sig och förstå. Men så som du säger, Rasmus, sedan är det en sak att göra verklighet av det. Och det tänkte jag faktiskt på när jag läste den här rapporten, att om man nu då till exempel säger ja, men det här med dialogisk bokläsning låter jätteintressant. Det är ju något som enligt den här rapporten tas fram som något bra. Men hur gör vi sedan då? Om jag vill börja med det här, hur gör jag då?

ANNA: [00:24:37]: Och därför har det varit så kul att vi här i Skolforskningspodden i dag just har fått veta mer om det här. Hur kan man arbeta med dialogisk läsning? Hur kan det gå till? Vad ska man tänka på? Men hörni, nu är vår tid ute. Så med detta får jag säga stort tack. Det har varit jätteroligt att ha er med. Hej, hej!

INFORÖST 4: [00:25:01]: Du har lyssnat på Skolforskningspodden, en podd där undervisning och forskning möts. Vi finns också på webben, skolforskningsportalen.se.